

HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 4988

Tarih : 08.06.2024

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük
Teklifim gerekçesi ile birlikte ilişikte sunulmuştur.

Gereğini arz ederim.

Ömer Faruk GERGERLİOĞLU

Kocaeli Milletvekili

TBMM BAŞKANLIĞI	
Tali Komisyon	
Esas Komisyon	Anayasa
Tarih: 16-4-2024	Esas No: 2/2092

TBMM KANUNLAR ve KARARLAR BSK LİGİ
05 Nisan 2024
Numara:

TBMM GENEL EVRAK
05 Nisan 2024
0: 1409214

GENEL GEREKÇE

Türkiye'nin hukuk devleti olabilmesi ve Anayasanın üstünlüğünün sağlanabilmesi için, Anayasanın üstünlüğünü koruma sorumluluğu olan Anayasa Mahkemesi (AYM) ve diğer yargı organlarının, hukuki ihtilafların çözümünde kanunların uygulanmasını sağlayarak adaleti tesis etme görevlerini anayasal çerçevede yerine getirmeleri gerekmektedir. Bu yargı organları, hukuk devleti ve Anayasanın üstünlüğü ilkelerine zarar verebilecek şekilde, inisiyatif alarak anayasal yetkilerinin ötesine geçerek kararlar almaya yöneldiklerinde, bu kurumların hukuki meşruiyeti sorgulanabilir hale gelir. Bu durum, yargı kurumlarının itibarını zedeler ve genel anlamda hukuki istikrarı tehlikeye atar. Bu durum, yargıda aktivizm ve hâkimler yönetimi gibi sonuçlar doğurabilir. Ancak bir hukuk devletinde, yargının kendi hukuki yetki sınırları içinde kalması gerekmektedir. Yargının bu sınırları aşması, aşırı eleştirilere maruz kalmasına ve yargıya duyulan güvenin azalmasına neden olabilir, bu da yargının anayasal görevlerini yerine getirememesine yol açabilir.

Artık Türkiye'de, özellikle AYM dahil olmak üzere tüm yargı organlarının anayasal sınırlar içinde güçlü oldukları bir döneme ihtiyaç vardır. Yargının anayasa dışı yetkiler kullanarak güçlü olduğu algısı yerine, asıl güçlü olması gereken yargı, anayasal yetkileri içinde güçlü olan yargıdır. Bu durumun gerçekleşmesi için, yargı ve idari organların, anayasal olarak belirlenmiş kanunları uygulamaları ve diğer alanlarda da anayasal sınırlar içinde hareket etmeleri gerekmektedir.

İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi (İHAM) ve Anayasa Mahkemesi (AYM) pilot kararlarına dayanarak, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) yasal düzenleme yapma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu pilot kararlar, yasama organının gerçekleştirdiği hukuki işlemlerin, öngörülebilirlik, anlaşılabilirlik ve erişilebilirlik açısından belirli özelliklere sahip olmadığı takdirde, adlarına yasa da dense, maddi anlamda (içerik olarak) yasa olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmektedir. Yasal nitelik taşımayan maddeler, hüküm süresi boyunca sistemik hak ihlallerine yol açabileceğinden değiştirilmeli, yeniden düzenlenmeli veya yürürlükten kaldırılmalıdır. Ayrıca, yasama organının benzeri düzenlemelerden kaçınması ve adil yargılanma hakkını gözeterek düzenlemeler yapması gerekmektedir.

Doğrudan olumlu yükümlülük bağlamında, İHAM ve AYM'nin pilot kararlarının konusu olan yasa maddelerine ilişkin düzenlemelerde TBMM'nin, kaldırma, yeniden düzenleme veya kaldırma veya değiştirme yükümlülüğü bulunmaktadır. Düzenlemede gecikme, Anayasa'ya ihmal yoluyla aykırılık teşkil eder ve yasama organını hak ihlali makamına dönüştürebilir. Yasama etkinliklerinde benzeri düzenlemelerden kaçınma

yükümlülüğü de önemlidir. TBMM, genel olarak yasal düzenlemelerde, pilot kararlarda vurgulanan niteliklere dikkat etmelidir.

Adil yargılanma hakkı gereksinimlerini yerine getirme konusunda AYM'nin önünde bireysel başvuru yolunun etkili olabilmesi için yargı bütününde adil yargılanma ilkelerini geçerli kılacak düzenlemelerin ivedilikle yapılması gerekmektedir. Ancak, bu yapılmamıştır ve 2017 Anayasa değişikliği ile yargı bütünü, "parti başkanlığı yoluyla devlet başkanlığı ve yürütme"ye yönlendirilmiştir. Bu durum, yürürlükte olan ve adil yargılama gereksinimleri ile örtüşen hükümlerin bile uygulanmasını zorlaştırmıştır.

TBMM'nin, mevzuatı, pilot kararlara uyumlu hale getirme konusunda gecikmemesi gerekmektedir. Bu bağlamda, İHAM ve AYM'nin pilot kararlarına uygun düzenlemelerin hızla yapılması önem arz etmektedir. AYM'nin iptal kararlarının yürürlüğünün ertelenmesi durumunda, mahkemenin daha dikkatli olması gerektiği ifade edilebilir. AYM'nin, yürürlüğün ertelenmesi kararı verme yetkisine sahip olması nedeniyle, Yüksek Mahkeme, bu yetkisini nadir durumlarda ve kamu düzeni açısından gerçekten tehlikeli bir hukuk boşluğunun oluşabileceği durumlarda kullanmalıdır. AYM, bu durumu dikkate alarak yürürlüğün ertelenmesinin kamu düzeni ve kamu yararıyla uyumlu olduğu durumlarda bu kararı vermeli.

Bugüne kadar çeşitli değişiklikler de olsa, maalesef Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü 1973 yılında kabul edilmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 35. maddesinin ikinci fıkrasında bulunan "komisyonlar, kanun teklif edemezler," ifadesinin çıkarılması, Türkiye'nin demokratik süreçlerinin ve yasama organının işlevselliğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 37. maddesinde yapılmasını istediğimiz değişiklikler, Anayasa Mahkemesi'nin kanunlar veya İçtüzük hükümleri hakkında verdiği iptal kararlarının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla. Bu düzenlemeler, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının neden olabileceği hukuki belirsizlikleri gidermek ve yasama sürecinin daha etkin bir şekilde işlemlerini temin etmek amacıyla.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının, hukuki boşlukların giderilmesi amacıyla Resmî Gazetede yayımlanmasını ve ilgili komisyonlara havale edilmesini öngören düzenleme, hukukun üstünlüğünü ve Anayasa'nın korunmasını temin etmek amacıyla yapılmıştır. Bu düzenleme ile, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının etkin bir şekilde uygulanması ve yasama organının Anayasa'ya uygun hareket etmesi sağlanmaktadır.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının hızlı bir şekilde uygulanması için belirlenen sürelerin netleştirilmesi ve komisyonların Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını göz

önünde bulundurarak kanun tekliflerini hazırlamalarının sağlanmasıyla, yasama sürecinin daha etkin ve verimli bir şekilde işlemesi hedeflenmektedir. Bu değişiklikler, Anayasa'nın üstünlüğünün korunması ve hukukun üstünlüğünün sağlanması amacıyla.

Bu amaçlarla söz konusu "Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğünde Değişiklik Yapılmasına Dair İçtüzük Teklifi" hazırlanmıştır.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE1- 1973 yılında kabul edilen Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 35. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan "kanun teklif edemezler," ibaresinin çıkarılması, Türkiye'nin demokratik süreçlerinin ve yasama organının işlevselliğinin güçlendirilmesi amacını taşımaktadır. Bu değişiklik, milletvekillerinin yasama sürecine daha etkin bir şekilde katılımını teşvik etmek ve yasama organının çeşitli konularda daha geniş bir yelpazede etkinlik göstermesini sağlamak üzere yapılmıştır.

"Kanun teklif edemezler," ibaresinin kaldırılması, milletvekillerine yasama sürecinde daha fazla katılım imkanı tanıyacak, böylelikle çeşitli toplumsal konuların ele alınmasında daha fazla çeşitlilik ve kapsayıcılık sağlanacaktır. Bu değişiklik, milletvekillerinin yasa hazırlama sürecinde daha aktif rol almalarını teşvik ederek, demokratik karar alma mekanizmalarının güçlenmesine katkıda bulunacaktır.

Ayrıca, "kanun teklif edemezler," ibaresinin kaldırılmasıyla, milletvekillerinin yasa hazırlama sürecindeki kısıtlamaların azaltılması ve yasama organının daha dinamik ve etkin bir şekilde işlemesi hedeflenmektedir. Bu değişiklik, yasama organının daha çeşitli ve katılımcı bir yapıya kavuşmasını sağlayarak, demokratik süreçlerin güçlenmesine ve toplumsal ihtiyaçların daha etkin bir şekilde karşılanmasına olanak tanıyacaktır.

MADDE 2- Türkiye Büyük Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 37. maddesine yapılan değişiklikler, Anayasa Mahkemesi'nin kanunlar veya İçtüzük hükümleri hakkında verdiği iptal kararlarının etkili bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu değişiklikler, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının yol açabileceği hukuki belirsizlikleri gidermek ve yasama sürecinin daha etkin bir şekilde işlemlerini sağlamak üzere yapılmıştır.

Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının, hukuki boşlukların giderilmesi amacıyla Resmî Gazetede yayımlanmasını ve ilgili komisyonlara havale edilmesini öngören düzenleme, hukukun üstünlüğünü ve Anayasa'nın korunmasını sağlamak amacıyla yapılmıştır. Bu düzenlemeyle, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının etkili bir şekilde uygulanması ve yasama organının Anayasa'ya uygun bir şekilde hareket etmesi sağlanmaktadır.

Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin iptal kararlarının hızlı bir şekilde uygulanması için belirlenen sürelerin netleştirilmesi ve komisyonların Anayasa Mahkemesi'nin kararlarını göz önünde bulundurarak kanun tekliflerini hazırlamalarının sağlanmasıyla, yasama sürecinin daha etkin ve verimli bir şekilde işlemesi hedeflenmektedir. Bu değişiklikler, Anayasa'nın üstünlüğünün korunması ve hukukun üstünlüğünün sağlanması amacıyla yapılmıştır.

MADDE 3- Yürürlük maddesidir.

MADDE 4- Yürütme maddesidir.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ İÇTÜZÜĞÜNDE DEĞİŞİKLİK YAPILMASINA DAİR İÇTÜZÜK TEKLİFİ

MADDE 1- 5/3/1973 tarihli ve 584 karar numaralı Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 35 inci maddesinin ikinci fıkrasında yer alan “kanun teklif edemezler,” ibaresi madde metninden çıkarılmıştır.

MADDE 2- Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğünün 37 nci maddesinin birinci fıkrasına aşağıdaki cümleler eklenmiş ve ikinci fıkrasında yer alan “sürenin” ibaresi “sürelerin” şeklinde değiştirilmiştir.

“Anayasa Mahkemesinin kanunlar veya Türkiye Büyük Millet Meclisi İktüzüğü hükümleri hakkında verdiği iptal kararları, bu kararların yarattığı hukuki boşlukların giderilmesi amacıyla Resmî Gazetede yayımlandıkları gün Başkanlıkça ilgili komisyonlara havale edilir. İptal kararının yürürlüğe girişinin ertelendiği durumlarda, havale işlemi iptal kararının yürürlüğe girdiği gün yapılır. Komisyonların, Anayasa Mahkemesinin iptal kararını gözeterek hazırlayacakları kanun tekliflerini havale gününden itibaren en geç doksan gün içinde sonuçlandırması gerekir.”

MADDE 3- Bu İktüzük hükümleri yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 4- Bu İktüzük hükümlerini Türkiye Büyük Millet Meclisi yürütür.